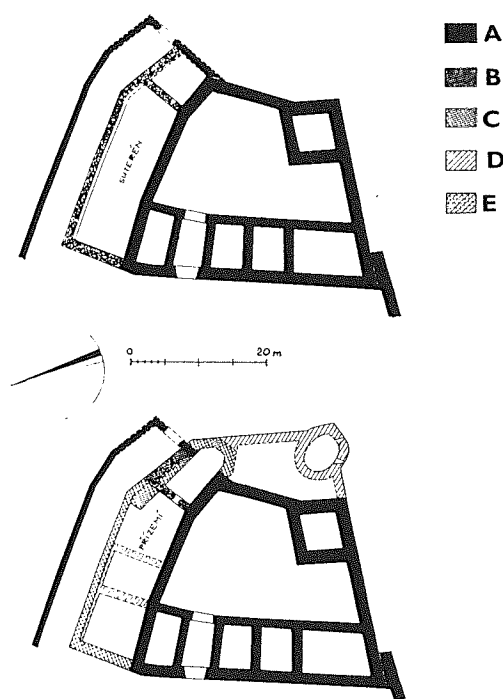

Nové poznatky o vývoji hradu Bítova a zámku ve Valticích

Miroslav Plaček, Strážnice

Z iniciativy Památkového ústavu v Brně byly v poslední době provedeny průzkumné akce na několika významných památkových objektech jižní Moravy. Impulsem vesměs byla nová publikační prezentace, spojená se snahou po oproštění od přetrvávajících klišé a uvedení co možná nejaktuálnějších poznatků o stavebně historickém vývoji. Proto byly využity výsledky nedávného archeologického výzkumu při velké břitové věži na Bítově a v případě Valtic byla také použita moderní metoda archeogeofyzikální prospekce. Díky ní a konfrontaci závěrů s ikonografickými prameny byl učiněn zásadní krok k poznání rozsahu a rozvrhu nejstarších fází sídla předcházejícího tamější zámek.

Na Bítově byla věnována pozornost upřesnění stavebně historické analýzy hradního jádra (palácová část). Podkladem byla pasportizace zpracovaná v SÚRPMO Praha (Kašička - Lancinger 1965), jejíž závěry byly na podzim roku 1994 ověřeny resp. doplněny průzkumem sklepů a podomítkovými sondami v přízemí. Jejich rozsah byl bohužel ovlivněn dokončováním rekonstrukčních prací na hradě, které nedovolily provedení sond v několika důležitých místech. V této souvislosti se zásadním nedostatkem jeví absence systematicky prováděného sledování rekonstrukce, dokumentování a vyhodnocování odkrytých částí, jehož konečným produktem mohl být SHP dovedený do mimořádných podrobností. I přes skutečnost, že masivní úpravy 18. a zejména 19. století odstranily téměř důsledně slohové prvky starších období, se podařilo zjistit celou řadu indicií, dovolujících doplnit rámcovou rekonstrukci stavebně historického vývoje jádra Bítova o nové poznatky. Představy vývoje hradního jádra současně zapadají do novějších zjištění o vývoji celého areálu (obr. 1).

Obr. 1 - Bítov, vývoj jádra hradu do poč. 14. stol. (nahore), do husitských válek (dole)

Legenda: A - druhá polovina 13. stol.

B - přelom 13. a 14. stol.

C - první polovina 14. stol.

D - konec 14. a první polovina 15. stol.

E - druhá polovina 15. a první polovina 16. stol.

Palácové jádro Bítova, které se také opticky nejvýrazněji uplatňuje při dálkových pohledech, je hlavní obytnou a reprezentační stavbou hradu. Vzhledem k tomu, že k výše zmíněným účelům sloužilo sedm století, prošlo celou řadou přestaveb, které setřely jeho původní ráz. Zdánlivě nelogicky zaujalo místo v čele hradu, ale stavebníci vyšli z utváření terénu a využili nejvyšší místo staveniště - rozlehlé skalisko, které k tomuto účelu uměle upravili a od zadní části hradu oddělili příkopem vysekaným ve skále. Příkopy byla nepochybně zajištěna také východní přístupová strana. První byl prohlouben při výstavbě pozdně gotické štítové zdi, předpokládáný druhý zmizel pod východní zahradní terasou jádra. Způsob situování jádra v čele hradu s přístupem do něho zezadu není tak úplně neobvyklý. Známe ho např. z Křivokláta, Dobřan, Edelštejna a dalších hradů.

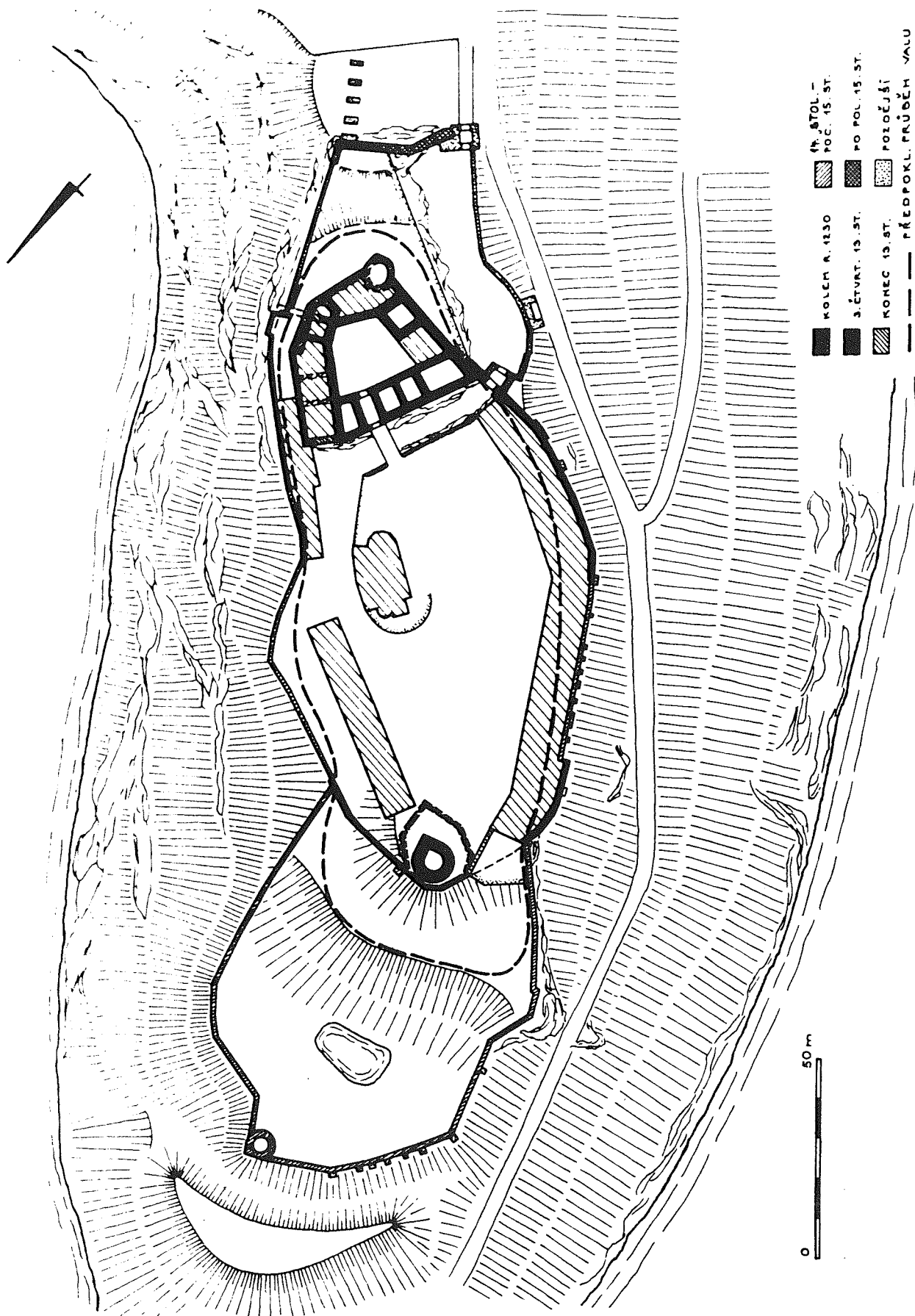
Velikost a tvar hradního jádra byly tedy dány nepravidelným utvářením skaliska, které zřetelně vystupuje v příkopu na západě a tvoří patní substrukci tarasní zdi na jihu a obvodní hradby na severu v trase nynější nádvoří zdi. Stupňovité utváření skály v tomto místě dovolilo dodatečné rozšíření jádra severním směrem, kde zeď sestoupila na úpatí stupně. Na terase mezi ním a další hradbou na okraji srázu nad Želetavkou je úzká ulička (tzv. medvědí příkop) - nepochybně původní přístupová trasa na velké nádvoří. Zcela je terén změněn v prostoru mezi jádrem a štítovou zdí, kde byla úroveň zvýšena až několikametrovým násypem při zřizování barokní, případně romantické zahrady. Rozdíl je dobře patrný právě mezi tzv. medvědí příkopem a přilehlou vyhlídkou.

Průzkum v podstatě potvrdil rozsah původního jádra tvaru nepravidelného čtyřúhelníka zužujícího se na východ a vymezeného hradbou téměř 2 m silnou. Podél západní strany stál nad nově vyhloubeným příkopem 36 m dlouhý a 9,5 m široký patrový palác, připomínající palác Křivokláta. Obsahoval zřejmě od počátku čtyři prostory, pátým byl snížený průjezd a podsklepený byl jen v jižní části, kde to dovolovalo přirozené snížení skály. V jihovýchodním nároží stála mírně kosoúhlá věž (9,4 x 9 m) s vnitřním prostorem 5,5 x 5 m. Je zachována v přízemí a dílem (dvě zdi) v patře a její rozměry nevylučují obytnou funkci. Důvodem ke snížení věže bylo vybudování oválné britové věže, která dosud vystupuje z hmoty jádra na jihovýchodním nároží a převzala obranné úlohy starší hranolové věže. Definitivní verifikaci této věže s břitem jako pozdnějšího vrcholně gotického fortifikačního prvku přineslo zjištění pozůstatků dvou střílen v přízemí. Relativně slabé zdi (tl. 1,5 m) a podoba s pozdní nárožní věží západní ohrady na opyši této skutečnosti nasvědčovaly již dříve. Orientace břitu ke staršímu vstupu svědčí o vzniku před postavením štítové zdi.

Významná zjištění přinesl průzkum severního křídla, zejména jeho sklepů. Složitý vývoj dokládají vložené příčky, zesílení zdí a vestavby ještě v gotickém období, o pozdějších klenbách a úpravách nemluvě. Existence dělicí zdi na východním konci křídla se šterbinovou střílnou svědčí o vydělení této části od zbytku, v první fázi nezastavěného, parkánu. Dá se předpokládat, že zde stál věžovitý objekt vysunutý z jádra k obraně původní první brány. Nedlouho nato byla jeho zeď na severovýchodě zesílena přízdívkou ukončenou komůrkou s výpadní brankou. Je přístupná poškozeným lomeným portálem, jenž je jediným primárně osazeným gotickým článkem jádra. Obě známá raně gotická hrotitá okénka v severním průčelí jsou vložena sekundárně, o čemž svědčí cihelné zazdívký okolo nich. Současně s přízdívkou vzniklo masivní polygonálně utvářené východní zakončení patrné ve zdivu přízemí i pater. Shodný prostor prostupuje celou výškou, je přibližně orientován a celek neodbytně navozuje dojem, že se jedná o kapli. Soukromá domácí kaple na Bítově není konkrétně doložena, ale nezaručená zpráva G. Wolného o budování kaple hovoří o roku 1334 a kaplana Dalebora připomíná týž pramen k roku 1345 (Wolný 1846, 548). Pravděpodobně nemohlo jít o kostelík Nanebevzetí P. Marie (dříve P. Marie), který byl zřejmě nástupcem velkofarního kostela a farní práva se u něho udržela nejméně do r. 1498 (ZDB XVII, č. 87, s. 92). Z analogií víme, že velkofarní kostely stávaly na předhradích mladohradištních center a v souvislosti s přestavbami jejich akropolí na kamenné hrady vznikaly kaple soukromé. Nejnovější zjištění pochází z nedalekého Znojma, kde k paláci zadního hradu přiléhalo dokonce kaple románská (Kudělka a kol. 1990-1992, 198).

Na Bítově ke stavbě zřejmě využili věžovitého stavení při první bráně, ale místo bylo natolik exponované, že zesílili jeho venkovní zeď tak, že připomínala klínovitý štít. Současně se tím dosáhlo výrazného snížení sbíhavosti protilehlých zdí na střední vzdálenost 4,5 m. Předpoklad existence kaple znovu aktualizuje myšlenku A. Prokopa o palácové (ovšem ne románské) kapli (Prokop 1904, 93). Ještě v gotickém období byl zbývající prostor parkánu zastavěn další obytnou budovou, jejíž příčka s nikami pro osvětlovací kahany a svíčky se ve sklepech dochovala.

Shrňme-li poznatky o vývoji bítovského hradu do konce 14. století, můžeme konstatovat vznik Bítova jako správního a vojenského centra nejpozději ve 2. polovině 11. století. Jeho konkrétní podoba v této době nám uniká a rozsah přibližně určují nálezy mladohradištní keramiky zatím jen na ploše velkého nádvoří (Měřinský - Plaček 1989, 230). Jako ostatní „břetislavské“ hrady však měl nepochybně valové opevnění, v jehož obvodu nejpozději na sklonku 12. století stál velkofarní kostel. Svědčí pro to údaj z věrohodného středověkého listinného falza, které uvádí k r. 1194 Vítka, arcidiacona bítovského hradu (CDB I, č. 411). Kostel byl s největší pravděpodobností zasvěcen P. Marii. Průběh valů se hypoteticky předpokládá po hranách svahů hradní ostrožny, tj. poněkud dovnitř oproti dnešním obvodním zdem. K odkryvu opevnění došlo na severozápadě na terénní terase pod velkou britovou věží, kde probíhá nadějný archeologický průzkum mladohradištního příkopu

Obr. 2 - Bítov, přehledné vývojové schéma v gotickém období

(Měřinský - Zumpfe 1993, 205). Vnitřní dělení a zástavbu bez rozsáhlých podpovrchových výzkumů není možno zjistit.

V této podobě se hradisko dočkalo 13. století, které bylo výrazným zlomem ve vývoji české středověké společnosti. Na samém počátku století značně stoupl význam hradu, neboť v důsledku reorganizace zemské správy po zániku údělných knížectví se stal centrem samostatné provincie. Od dvacátých let také v písemných pramenech vystupuje celá řada zeměpanských úředníků (srov. Měřinský - Plaček 1989, 232-237). Důležitost hradu poblíže rakouské hranice se projevila jeho přestavbou, kterou byla zahájena postupná přeměna v kamenný hrad vrcholného středověku (obr 2).

První etapu představovala výstavba obytné břitové věže obklopené zalamující se hradbou, k níž došlo ve 20.- 30. letech 13. století. Útvar, jenž je obdobou francouzského hradu v La Roche-Guyon, byl vložen do zadní chráněné části hradiska a břit věže i pláště se obracel ke starší přístupové cestě vedoucí po úbočí straně od východu (Měřinský - Plaček 1989, 238-242). Z původní věže se zachovala její spodní část, přestavěna byla pozdně goticky, v 19. století byla upravena na vězení a v nedávné době byla staticky zabezpečena.

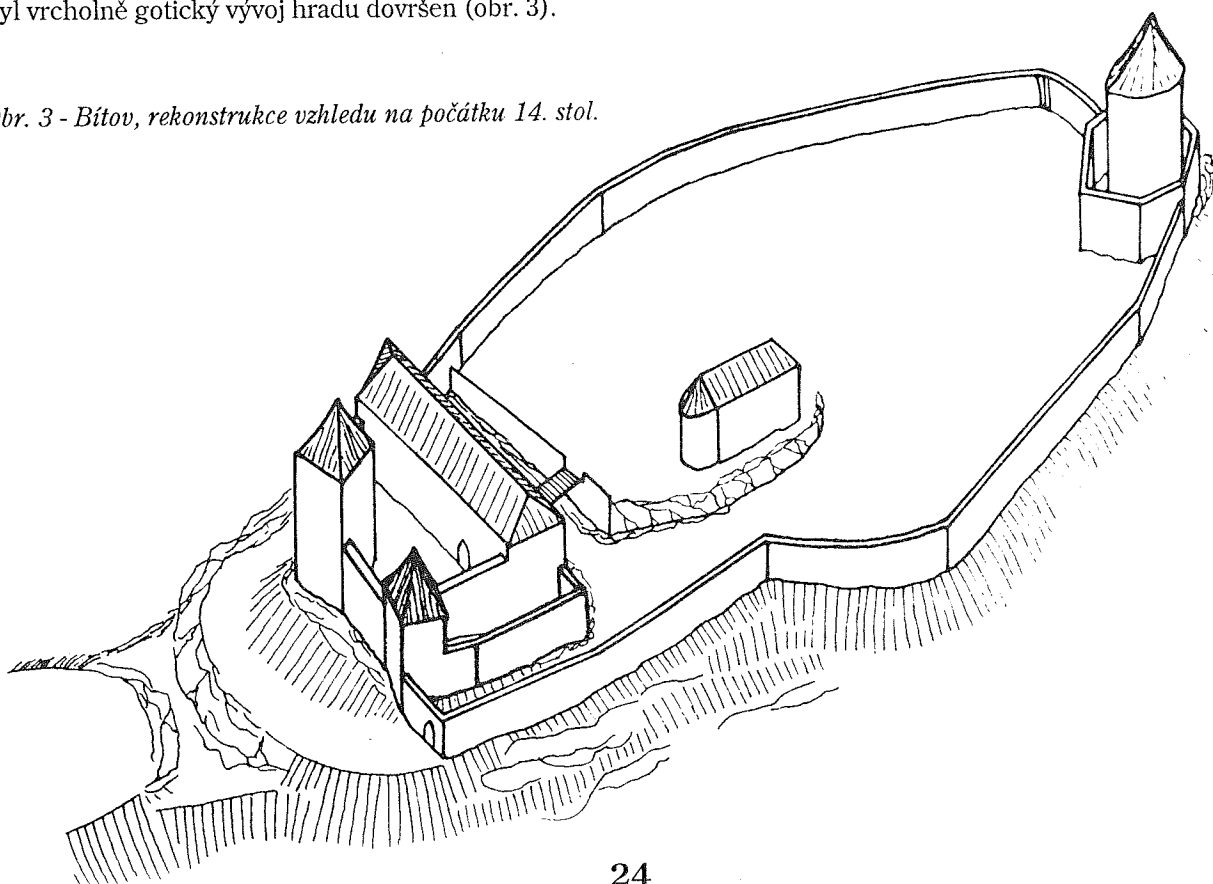
Další stavební akcí byla stavba palácového jádra, k níž zřejmě došlo za Přemysla Otakara II. po polovině 13. století. Můžeme předpokládat, že i jádro bylo ještě vloženo do valového opevnění, které bylo do konce století postupně nahrazeno kamennými hradbami. Protože vzadu stála břitová věž a uprostřed kostelík P. Marie, vysunulo se jádro do čela hradu těsně za šíjový příkop, kde se příhodně nacházelo nejvyšší místo areálu.

Do nového jádra se ze stísněných prostorů velké břitové věže přirozeně přenesl veškerý důležitější provoz a k jeho jihozápadnímu nároží jádra se ještě ve 13. století připojila hradba, zachovaná v dolních částech tzv. jižního traktu, jenž vznikl postupným přistavováním hospodářských budov k hradbě. Novou hradbu vystavěli též na severovýchodním okraji skalnatého srázu nad Želetavkou. Mezi ní a hradbou jádra zůstal asi 13 m široký prostor, jímž podél úpatí skaliska jádra procházela cesta do velkého nádvoří s kostelíkem. Vstupní bránu lze předpokládat v zalomené hradbě v místě vystupující vyhlídkové terasy pod severovýchodním nárožím jádra, k němuž se mohla připojit. Roku 1298 došlo k důležité události v dějinách Bítova. Asi zástavou jej získal Rajmund, významný příslušník mocného rodu Lichtenburků a zakladatel bítovské linie rodu, jenž se po hradě začal psát. Po vymření Přemyslovců si brzkým příklonem k Jindřichovi Korutanskému již roku 1307 zajistil Bítov jako dědičné léno (CDM V, č. 105, RBM II, č. 2136).

Zdá se, že na přelomu 13. stol. došlo k rozšíření jádra severním směrem o parkán, jehož hradba 1,6 m silná byla vedena po úpatí skály jádra, čímž se trasa přístupové cesty zúžila na úzký koridor. V novém nároží nad předpokládanou první branou asi vzniklo věžovité stavení, jakýsi pendant hlavní hranolové věže, která vstup přímo neovládala. Toto jinak nevýznamné rozšíření však založilo možnost dalšího využití.

Stalo se tak zřejmě již zakrátko, za Rajmundových synů Smila a Čeňka, žijících na Bítově - Rajmund sám sídlil do své smrti po r. 1329 na Lipnici (Hosák 1968, 60). Lze předpokládat, že jim nevyhovovalo raně feudální uspořádání hradu s farním, tedy veřejně přístupným kostelem na předhradí, a zřídili si vlastní soukromou kapli přímo v palácové části. K tomu zřejmě využili věžovitého stavení nad první hradní branou a jejím dokončením byl vrcholně gotický vývoj hradu dovršen (obr. 3).

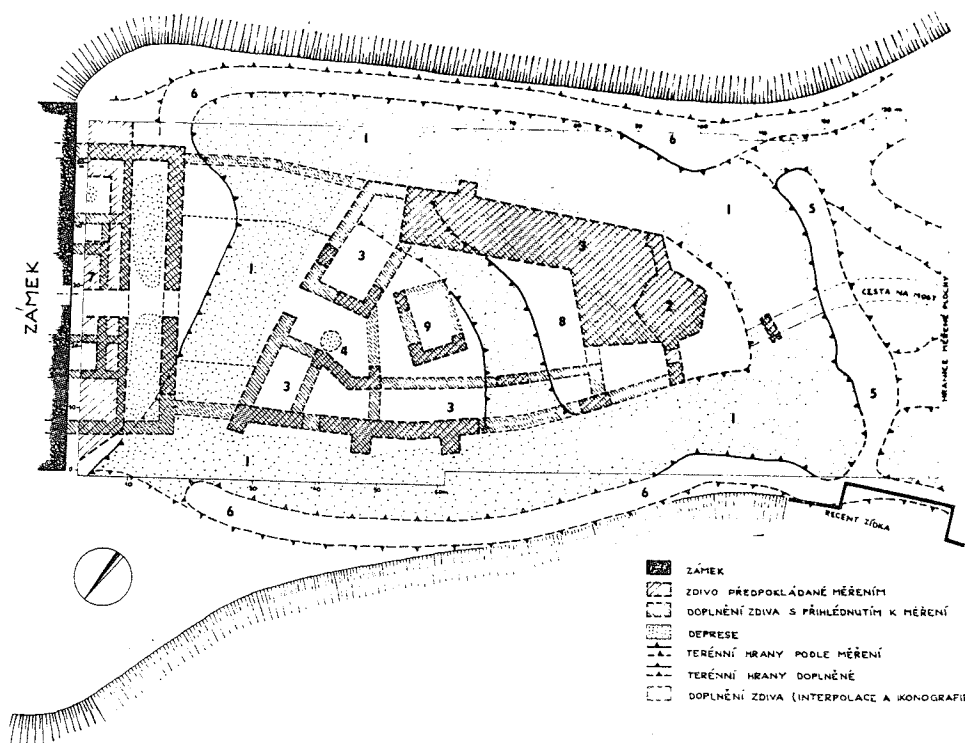
Obr. 3 - Bítov, rekonstrukce vzhledu na počátku 14. stol.

Zatímco Bítov se, byť v pozmeněné formě, dochoval, ve Valticích je celá situace ztížena tím, že původní hrad byl krátce po roce 1720 zbořen. Jeho podobu před demolicí známe jen z vedut, z nichž nejstarší od známého rakouského vedutisty G. M. Vischera pochází z doby nedlouho před rokem 1672 (Vischer 1672). Při provádění stavebně historického rozboru zámku, mimochodem dosud byl zběžně hodnocen výhradně metodou formální uměleckohistorické analýzy, byla ve hmotě jihozápadního křídla zjištěna část renesančního zámku. Jeho druhý díl padl za oběť sjednocující vrcholně barokní přestavbě, při níž se těžiště komplexu přesunulo severovýchodním směrem. V důsledku architektonické potřeby parkového průčelí bylo zrušeno nejen renesanční nádvoří, ale i přestavěný starý hrad, který překážel organickému propojení zámku s kompozicí parku. Stará část sídla prostě nevyhovovala dobovým představám knížat z Liechtenštejna na uspořádání a vzhled hlavního rodového sídla, neboť již Karel Eusebius, jenž žil v letech 1611-1684, si posteskl, že se zámek skládá ponejvíce z průchodů a podloubí (Zemek a kol. 1970, 72).

Hrad zaujímal původně místo na plochem jazykovitém výběžku z masivu Raistenbergu - Chrastin (292 m n.m.) s poměrně strmými boky, který je oproti městu převýšen asi o 14 m. Oprávněný předpoklad relativní neporušenosti podpovrchových situací na místě hradu vedl k rozhodnutí o geofyzikálním proměření plochy 136 x 56 m (7 616 m²) jihozápadně od zámku.

Bylo použito metody dipólového elektromagnetického profilování (DEMP) s využitím aparatury EM-38 firmy Geonics (h = 1,5 - 2 m) s orientací profilů SZ - JV s krokem měření 2 x 2 m. Výstupem byly mapy izolinií DEMPS a korelační schéma, které bylo využito k půdorysné kastelologické interpretaci. Vyhodnocení vychází z očekávaných projevů archeologických objektů, které byly v mnoha případech exaktně ověřeny následnými archeologickými výzkumy (srov. Hašek - Měřinský - Plaček v tisku), je uvedena jen jejich interpretace, k níž byly využity také veduty sídla před demolicí hradu. Vyplynul z ní značně věrohodný půdorysný rozvrh hradu a navazující části renesančního zámku v celkové délce 104 m a největší šířce 47 m (bez valů a příkopů) (obr. 4). Půdorys středověkého hradu měl tvar protáhlého nepravidelného lichoběžníku (75 x 45 m) obklopeného okružním příkopem (1) a valem (5, 6). Šířka příkopu kolísala mezi 12 - 15 m. Z obvodové hradby vystupují náznaky opěrných pilířů a na jihovýchodě a jihu signalizuje rozsáhlá anomálie destrukci budov obvodové zástavby (3). Na kratší straně, v korelaci s Vischerovou vedutou, je možné si představit pěti až šestibokou stavbu - věž (2). Na ideální perokresbě J. A. Delsenbacha (okolo r. 1721 - Lorenz 1990, 148) sice figuruje snížená věž hranolová, ale vzhledem k ověření věrohodnosti kreseb G. M. Vischera autorem lze předpokládat polygonální půdorys. Ani úhel pohledu anonyma z r. 1690 (Lorenz 1990, 139) polygonální tvar věže nevyklučuje a věž má na jeho kresbě kvádřovou strukturu (obr. 5). Obdobné věže známe z Garsu-Thunau, Znojma, Příběnic (tam z lomového zdiva - Eppel 1974, 219; Kudělka a kol. 1990-1992, 204-206; Menclová 1972, 180) a dalších podunajských, alsaských, porýnských, ale i durynských hradů, většinou z období vlády Fridricha II. Štaufského.

Obr. 4 - Valtice, kastelologická interpretace výsledků geofyzikální prospekce na místě zmizelého hradu

Průběh isolinií, ikonografie a historické relace naznačují existenci dalších budov postupně narůstající obvodové zástavby a lokalizaci vstupu do hradu pod věží od jihozápadu s eventuální konstrukcí mostu v příkopu, ale také od severovýchodu. Výrazná záporná kruhová anomálie (4) při této bráně může značit situování studny, pro niž bylo v nejnižší části ideální umístění. O průjezdnosti hradu svědčí popis pořízený při jeho dělení mezi spoluvlastníky z roku 1387 (Zemek a kol. 1970, 51). O trase původního přístupu od jihozápadu zřejmě svědčí ulička z jižního konce dnešní Růžové ulice šikmo úbočím hradního hřebene. Z konce Růžové ulice, která ležela v mělké úžlabině přímo pod hradem a byla zřejmě nejstarší středověkou osadou nebo její částí, se sbíhaly cesty od Schrattenbergu a Katzelsdorfu. Druhá vidlice cest na opačné straně se projevuje ve tvaru náměstí, jež na Růžovou ulici navazuje.

Závažné je zjištění náznaků rozdělení hradu příkopem napříč od západu k východu a centrálního objektu (9), který by jinak překážel nepochybnému vjezdu od severovýchodu. Zdá se, že zde bylo zachyceno starší dvojdílné, pro Dolní Rakousko typické sídlo s charakteristickou obdélnou obytnou stavbou (Festes Haus). Nejstarší předhradí (8) bylo zřejmě jižně od pahorku s předpokládanou obytnou (věžovitou?) stavbou.

První historickou zprávou o Valticích, které až do Saint - Germainské smlouvy z r. 1919 patřily k Dolnímu Rakousku, je zápis v urbáři pasovského biskupství. Biskup podle ní r. 1192 směl hrad Veldesberch s 12 zeměpanskými lány za zboží Gnast (nyní dvůr jižně od Strachotice) s Vikartem ze Seefeldu (Zemek a kol. 1970, 34). Z toho a dalších souvislostí (mj. něm. název pro Hlohovec je Bischofswarth) vyplývá, že území kolonizované z větší části pasovskými biskupy již na konci 12. století zajišťovalo pevné sídlo. Možnost jeho předpokládané podoby dřevohlinitého hrádku, jako u většiny soukromých sídel této doby v obdobných polohách v rakouském Weinviertelu (srov. Neugebauer 1979; Schad'n 1953), výsledky měření podpořily.

Valtický hrad a hrad v nedalekém Herrnbaumgartenu se staly hlavními sídly jedné větve pánů ze Seefeldu, v níž se dědil úřad truksasů vévody rakouského. Po Vikartovi (+ po 1219) nastoupil syn Kadold, jenž žil přibližně do r. 1246 (Zemek a kol. 1970, 36). S největší pravděpodobností právě oni byli iniciátory přestavby a rozšíření hradu. Na zmíněných nejstarších pohledech (G. M. Vischera a neznámého autora z r. 1690) figuruje na jižní straně mohutná pozdně románská kvádrová věž na polygonálním (šestibokém?) půdoryse. Podél lehce zalomené západní hradby stála patrová obytná budova, o jejímž stáří svědčí relativně malý počet oken. O zástavbě protilehlé strany a v okolí věže svědčí veduty J. A. Delsenbacha, které svým vznikem datují demolici post quem.

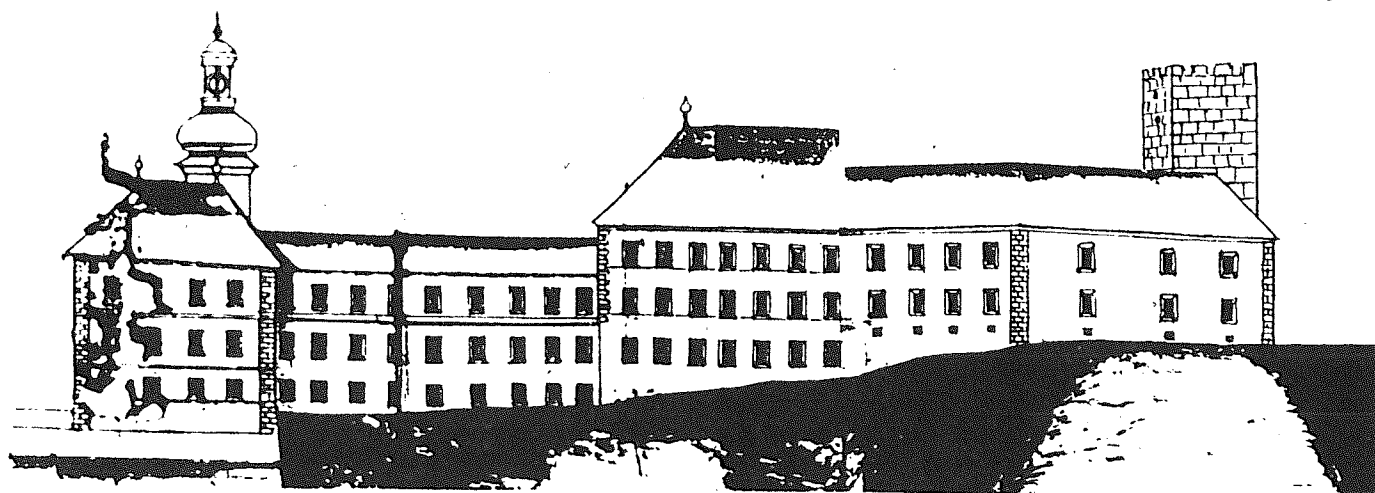
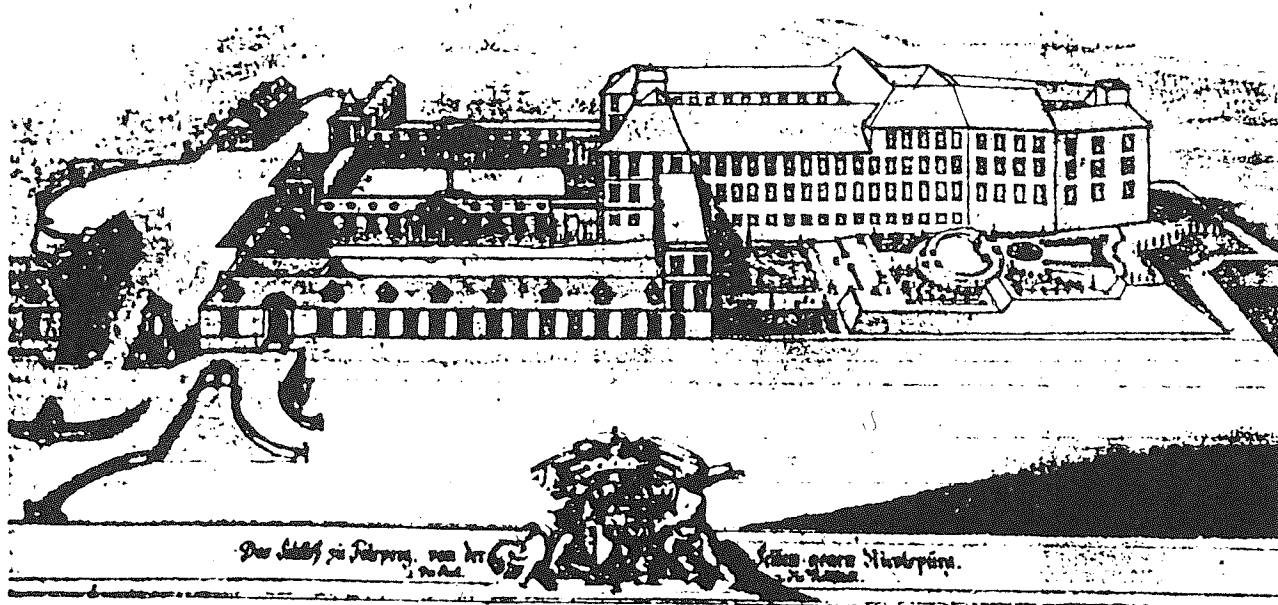
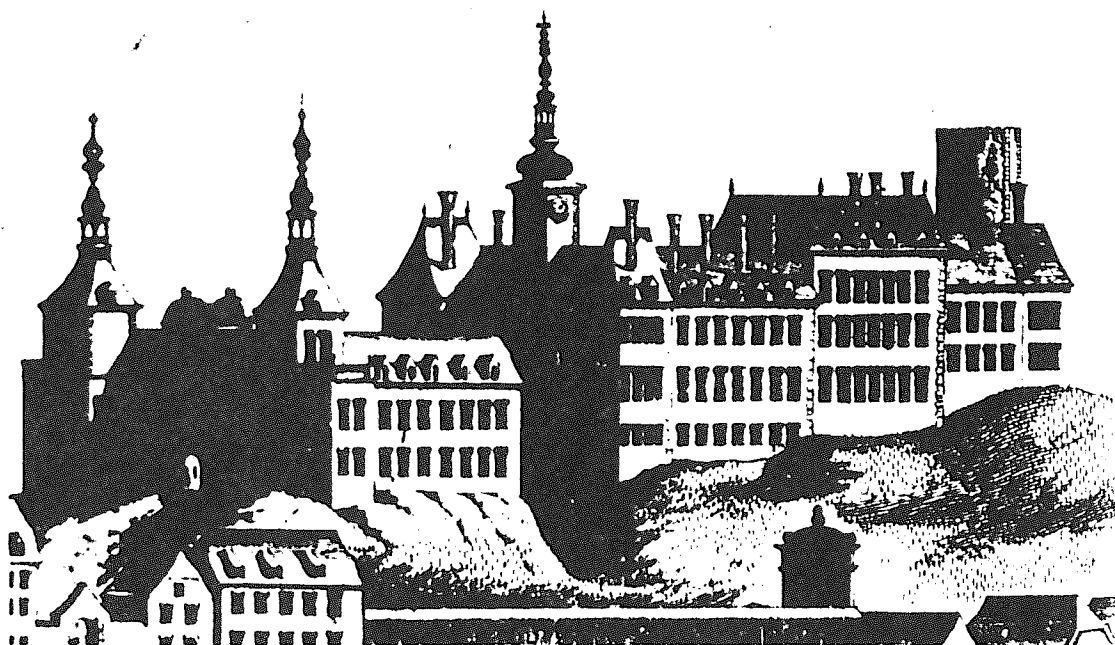
O rozsahu a důležitosti sídla se vyjadřuje píseň proslulého minnesängra Ulricha z Liechtenštejna, který v roce 1227 a 1240 Valtice navštívil při příležitosti konání rytířských her a klání, na nichž se podílelo přes 200 rytířů (Zemek a kol. 1970, 38; srov. Die Kuenringer 1981, 423-425, literatura s. 36). Z textu vyplývá i městský charakter osady pod hradem zřejmě s tržištěm v místě náměstí a existence chrámu (P. Marie). Ač se r. 1286 Valtice nazývají městečkem, existoval zde již minoritský klášter (Zemek a kol. 1970, 46), jehož přítomnost je pro městské organismy příznačná. Založení kláštera před západní branou města současně ante quem datuje rozšíření města o pravidelné dlouhé tržiště podunajského typu, dnešní Sobotní ulici.

Valtická větev Seefeldů vymřela roku 1270 Alberem, jenž se často pohyboval v okruhu Přemysla Otakara II. (m. j. CDB IV, s. 259, č. 157; V, s. 648, č. 437; s. 41, č. 497) a zboží si rozdělili manželé jeho šesti dcer. Na počátku 14. století zde však vystupují jen dva rody, páni z Kuenringu a Pilichsdorf - Rauhensteinu. Kuenringové posléze prodali svůj díl Pottendorfům (Zemek a kol. 1970, 41, 42, 49-51). Roku 1387 vznikl při příležitosti nového dělení zboží již zmíněný vzácný popis hradu. Podle něho obdrželi Rauhensteinové (velkou) věž u brány, všechna obydlí na straně k městu a klášteru až k zadní vysoké bráně. Vysoká brána může znamenat její umístění vysoko nad terénem, který na severovýchodě výrazně klesal.

Korelační schéma výsledků měření potvrzuje situování severní brány hradu i nepřímou. Hustota izolinií mezi projevem příkopu a parkovým průčelím zámku výrazně vykreslila zbořenou část renesančního zámku (7), která šířkově koresponduje s jeho konstrukcemi zjištěnými průzkumem v suterénu dnešní zámecké stavby. Zřetelně se projevil také průjezd zaniklým jihozápadním křídlem, jenž je umístěn proti indikované bráně hradu. Z vedut známá dodatečně vybudovaná křídla spojující renesanční zámek s hradem byla založena na zasypaném příkopu a proto se v měření neprojevila.

V jihozápadním předpolí je ještě složitá situace proměřená jen zčásti. I tak dovoluje předpokládat existenci nějakého dalšího předhradí, které mohlo nahradit předhradí ztracené spojením dvou dílů staršího sídla při přestavbě na kamenný hrad. Nemůžeme vyloučit, že vysoké naměřené hodnoty v jihozápadní části plochy přísluší k neznámé zděné stavbě. Její ztotožnění s hradní kaplí sv. Mikuláše a Kiliána, kterou r. 1377 založil Jindřich z Rauhensteinu (Bistřický ad. 1991, s. 205, č. 124), podporuje, vedle slibného údaje, že roku 1634 stála před branou (Zemek a kol. 1970, 46), i absence v popise jádra z r. 1387. Přitom by bylo ale nelogické, aby stála úplně mimo opevnění. Bez archeologického ověření zůstává tato úvaha irelevantní hypotézou. Ověření je ostatně žádoucí obecně.

FELD SPVRG

Obr. 5 - Nejstarší veduty valtického sídla:
 rytina G. M. Vischera z r. 1672 (nahore)
 perokresba J. A. Delsenbacha ok. 1721 (uprostřed)
 perokresba nezn. autora ok. 1690 (dole)

Literatura

- Bistřický, J. ad. (Spurný, F.- Václavek, L.- Zemek, M.) 1991: Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archivu ve Vaduzu, 1173-1380, I. díl, Brno.
- CDB: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV (ed. J. Šebánek, S. Dušková), Praha 1962.
- V (ed. J. Šebánek, S. Dušková), Praha 1974, Praha 1978.
- Eppel, F. 1974: Das Waldviertel. Seine Kunstwerke, historischen Lebens- und Siedlungsformen. Salzburg.
- Hašek, V. - Měřínský, Z. 1991: Geofyzikální metody v archeologii na Moravě. Brno.
- Hašek, V. - Měřínský, Z. - Plaček, M. v tisku: Archeogeofyzikální prospekce odstraněného hradu ve Valticích ve vztahu ke stavebně historické analýze zámku, Castellologica bohemia 5.
- Hosák, L. 1968: Páni z Lichtenburka na Bítově, Cornštejně a Vranově, Jižní Morava 4, 59-67.
- Kašíčka, F. - Lancinger, L. 1965: Státní hrad Bítov. Pasportizace památkových objektů Jihomoravského kraje, rkp. SÚRPMO Praha.
- Kudělka, Z. a kol. 1990-1992: Výzkum románské architektury na Moravě VI, SPFFBU F 34-36, 183-204.
- Die Kuenringer 1981: Die Kuenringer, das Werden des Landes Niederösterreich. Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge, Nr. 110, Wien.
- Lorenz, H. 1990: Bemerkungen Bautätigkeit der Fürsten von Liechtenstein in der Barockzeit. In: Der Ganze Welt ein Lob und Spiegel, Das Fürstenhaus Liechtenstein in der frühen Neuzeit, 138 ff. Wien - München.
- Menclová, D. 1972: České hrady I. Praha.
- Měřínský, Z. - Plaček, M. 1989: K podobě nejstarší kamenné fáze hradu Bítova (okres Znojmo), Castellologica bohemia 1, Praha, 229-243.
- Neugebauer, J.- W. 1979: Wehranlagen und Grabhügel im politischen Bezirk Mistelbach. Wien.
- Prokop, A. 1904: Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung I, Wien.
- Schad'n, H. P. 1953: Die Hausberge und verwandte Wehranlagen in Niederösterreich. Prähistorische Forschungen 3. Horn - Wien.
- Vischer, G. M. 1672: Topographia Austriae inferioris modernae, Vienna.
- Wolny, G. 1846: Die Markgrafschaft Mähren III, Brünn.
- Zemek, M. a kol. 1970: Valtice. Brno - Valtice.

Zusammenfassung:

Neue Erkenntnisse über die Entwicklung der Burg Bítov und des Schlosses in Valtice

Aus der Initiative des Denkmalinstitutes in Brno wurden in der letzten Zeit Untersuchungsarbeiten in mehreren bedeutenden Denkmalobjekten Südmährens durchgeführt. Es wurden Ergebnisse der neuerlichen archäologischen Untersuchungen beim großen, mit einer scharfen Kante ausgestatteten Turm in Bítov ausgenutzt. In Valtice wurde auch eine moderne Methode der archäologisch-geophysikalischen Prospektion verwendet. Dank ihr und der Konfrontation von Beschlüssen mit den Bildquellen wurde ein entscheidender Schritt zur Erkenntnis des Umfangs und der Einteilung der ältesten Phasen der Siedlung getan. Diese befand sich an Stelle des heutigen Schlosses. Auf der Burg Bítov wurde die Aufmerksamkeit der Präzisierung der baugeschichtlichen Analyse des Burgkernes gewidmet (Palastteil). In Valtice war die Situation dadurch erschwert, daß die ursprüngliche Burg kurz nach dem Jahre 1720 abgerissen wurde. Ihr Aussehen vor der Demolierung ist nur aus Veduten bekannt. Während der baugeschichtlichen Analyse wurde in der Masse des südwestlichen Schloßflügels ein Teil des ursprünglichen Renaissanceschlosses festgestellt. Die andere Schloßseite wurde während des hochbarocken Umbaus abgerissen und der Schwerpunkt des Komplexes wurde in nordöstliche Richtung übertragen.